

poema degué ser escrit durant la segona quinzena de setembre de 1917): «Cet-te dernière lettre est celle où tu me dis que pour la première fois tu as allumé la lampe, que les veillées commencent à s'allonger. Elle est pleine de douceur et de poésie cette lettre. Elle m'a inspiré un sonnet catalan, que je voudrais aussi pouvoir transcrire, que je voudrais aussi pouvoir te rapporter» (Res. 2765/9/41).

Fem constar finalment la semblança —potser no del tot casual— del darrer vers d'aquest poema amb un famós fragment de la poetessa grega Safo, que no dubtem que Pons devia conèixer: «La lluna ja s'ha post, / i les Plèiades. És / mitjanit, debades / m'he esperat, i jec sola» (fr.168b Voigt).

Hem de donar les gràcies a l'hellenista empordanès Eusebi Ayensa, apassionat de Pons, que ens ha proporcionat una tercera edició, innovadora, molt acurada i completa de la poesia catalana de Josep Sebastià Pons, fruit de set anys d'investigació. És una obra destinada al gran públic però també als estudiosos d'aquest escriptor tan injustament ignorat per la crítica. Amb aquest magnífic llibre, els joves d'avui, aficionats a la literatura catalana, haurien de descobrir i d'estimar qui considerem com un dels autors més destacables del català literari.

AYENSA I PRAT, Eusebi: *La mel del record. Estudi i edició de la Faula d'Orfeu, de Josep Sebastià Pons*, Perpinyà: Presses Universitaires de Perpignan, 2018; «Collection Joan Lluís Vives» 2.

MONTSERRAT JUFRESA MUÑOZ

Universitat de Barcelona

mjufresa@ub.edu

El llibre *La mel del record. Estudi i edició crítica de la Faula d'Orfeu, de Josep Sebastià Pons*, escrit per Eusebi Ayensa i Prat, és el vol. 2 de la «Collection Joan Lluís Vives», publicat per les Presses Universitaires de Perpignan el juny de l'any 2018. L'autor, prestigiós classicista de formació i de professió, emprèn una anàlisi aprofundida i exhaustiva del poema *La Faula d'Orfeu* amb la voluntat d'analitzar-ne les fonts clàssiques i a l'ensem assenyalar quina és la funció significativa que els elements del mite realitzen en l'economia d'aquesta obra creada per Josep Sebastià Pons. *La Faula d'Orfeu* és un poema de 323 versos, inclòs a *Cambra d'hivern*, el darrer llibre, inacabat, del poeta, que morí l'any 1962. Els seus gendres, Enric Frère i Andreu Susplugas, en publicaren una edició bilingüe el 1966 a Barcelona.

Ayensa centra la seva anàlisi entorn de la tensió entre el tema del record i el de l'oblit, evidents en l'obra de Pons, perquè creu que precisament aquestes dues vivències són les que confereixen un sentit més pregon a la *Faula d'Orfeu*, poema íntimament connectat amb la mort prematura d'Elena, la muller del poeta, que hi

és evocada sota la figura d'Eurídice. La poesia i el mite del cantor traci que baixa a l'Hades a fi de recuperar l'estimada permeten a Pons construir, en paraules d'Ayensa: «Un monument literari a la memòria d'Elena, la qual havia de ser companya seva en vida i en el record, i havia d'inspirar-li, alhora, els seus millors poemes.» (p. 36)

Un cop assentada aquesta premissa, l'autor proposa una revisió de les principals fonts gregues i llatines sobre la història del viatge d'Orfeu, que li permetin individuar quina és la versió més propera a la reutilitzada per J. S. Pons. Després d'esmentar les versions dels lírics grecs i les notícies provinents dels tràgics, Ayensa presenta amb més deteniment les de Sèneca, Virgili i Ovidi, per concloure que quant a la baixada d'Orfeu a l'Hades, el model més proper de Pons és Ovidi, i que en canvi Virgili li serveix de guia per a la descripció del món subterrani. D'altra banda, Pons introdueix dos motius nous, també extrets de la tradició grecollatina: les figures de les parques que filen, descabdellen i tallen el fil de la vida, i la d'Hècate, una divinitat complexa, amb poders universals i propera al món misteriós de la nit, la lluna, la màgia i els encanteris. Per a Ayensa, el profund lirisme de la invocació d'Orfeu a Hècate en el llibre III del poema converteix aquest passatge en un dels més reeixits de tota la producció poètica de Pons.

El capítol 4 de *La mel del record* està dedicat a «Eurídice o la reinterpretació d'un mite», perquè Eurídice és la protagonista de la darrera part del poema de Pons, sens dubte la de major i més punyent intensitat lírica. La manera com el poeta recrea la figura d'Eurídice/Elena és plena de força tràgica, per més que en aquest cas Pons no s'inspira en precedents clàssics, sinó en un poema de Rilke: la dona interpreta el retorn a la vida com un infantament d'ella mateixa que en el fons l'espanta i l'omple d'angoixa. De manera que el fracàs del retrobament entre els amants no és tan sols culpa de la impaciència amorosa d'Orfeu, sinó que té una motivació psicològica i metafísica en l'actitud d'Eurídice, que justifica la impossibilitat del retorn de la mort a la vida, tal com certifiquen els quatre versos pronunciats per Hècate amb què es clou el poema.

L'estudi d'Ayensa continua amb l'edició crítica de la *Faula d'Orfeu*, en què hi són integrats el manuscrit complet de les seccions I-IV, el manuscrit incomplet de la secció V, l'edició parcial a la revista *Oc* el 1959, l'edició de 1966 a l'editorial La Polígrafa, l'edició a cura de Tomàs Garcés el 1976 a Edicions 62, i l'edició a cura de Christian Camps de 1988 a l'editorial Columna.

Completen el volum la traducció francesa del poema, feta pel mateix Josep Sebastià Pons, i unes notes d'arxiu que recullen les seves anotacions sobre el procés de composició. És curiós constatar que la versió francesa no té la mateixa qualitat poètica que la catalana original, malgrat haver estat ambdues escrites pel mateix autor.

Un últim apartat recull una sèrie de valoracions de crítics diversos sobre la *Faula d'Orfeu*, i el llibre es clou amb una ben documentada bibliografia.

Cal destacar que aquest llibre d'Eusebi Ayensa, a més de rigorós, és de lectura agradable i aporta un doble benefici: ens permet aprofundir en les diverses

versions i interpretacions antigues del mite d'Orfeu i Eurídice, però també ens apropa a un creador contemporani de gran vàlua com és Josep Sebastià Pons, mitjançant una anàlisi detallada que permet gaudir millor de la seva personal apropiació d'aquesta faula poètica.

FARRÉ I VILALTA, Imma: *La revista Joventut: literatura, modernitat i eclecticisme*. Tarragona: Publicacions URV, 2019.

JOSEP CAMPS ARBÓS

Universitat Oberta de Catalunya
 jcampsar@uoc.edu

Malgrat que el modernisme és un dels moviments culturals de la Catalunya contemporània que compta amb una bibliografia més extensa, encara en resten aspectes per tractar o per aprofundir. Seria el cas del setmanari *Joventut*, dirigit per Lluís Via entre 1900 i 1906, i que ha estat considerat pels estudiosos com la publicació més emblemàtica de la segona etapa del modernisme català —d'una importància similar a la que havia tingut *L'Avens* en la primera— i que comptava amb un remarcable estudi de Joan Lluís Marfany, «*Joventut*, revista modernista», publicat el desembre de 1970 a la revista *Serra d'Or*. L'assaig *La revista Joventut: literatura, modernitat i eclecticisme*, d'Imma Farré, ve a omplir aquest buit i és fruit de la seva tesi doctoral, dirigida per Glòria Casals i llegida a la Universitat de Barcelona el 2016. L'autora ja havia publicat, prèviament, diversos articles sobre el tema: la recepció de Jacint Verdaguer i Miquel Costa i Llobera a les pàgines del setmanari o la Biblioteca Joventut.

El volum presenta tres capítols que s'interrelacionen. El primer, «La creació i la crítica literàries», funciona com a introducció, ja que s'hi presenta un dels eixos que vertebreren el treball: la interacció entre les dues disciplines. D'una banda, Farré fa observar l'elevat nombre de col·laboracions literàries que té, especialment de poesia i narrativa, per captar el màxim nombre de lectors, i com, per aquest motiu, els redactors de *Joventut* van decidir acollir tota mena de tendències sota el paraigües del catalanisme progressista. De l'altra, s'enumeren els principals crítics, dividits en bàndols antagònics: els defensors de l'estètica arbitrària (Jeroni Zanné, Ramon Miquel i Planes...) i els seguidors de l'espontaneisme (Lluís Via, Anton Busquets i Punset...). Val a dir que les limitacions d'espai han fet que no s'hi incorpori l'anàlisi de la crítica dramàtica (publicada, tanmateix, a la revista *Els Marges* el 2016).

El nus del treball són els dos capítols següents. El segon, «Recepció i encaix de l'herència literària del segle XIX», ens acosta a la lectura que es feia des de *Joventut* sobre la literatura vuitcentista. Els redactors es declaraven hereus de l'afany de recuperació cultural de la Renaixença i hi van incorporar, entre la nò-